

ВІДГУК

офіційного опонента на дисертаційне дослідження

Давидова Дениса Олександровича

**на тему «Процесуально-правовий режим: теоретико-прикладні засади»,
представленої на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук
за спеціальністю 12.00.01 – та історія держави і права; історія політичних
і правових учень**

Дисертаційне дослідження Дениса Олександровича Давидова присвячене теоретико-прикладним засадам процесуально-правового режиму.

Актуальність теми дослідження. Україна як молода держава розвивається на конституційно визначених засадах демократії, соціальної і правової держави. Проте формування, реформування та розвиток держави та її правової системи неможливе без обізнаності більшості її громадян з основними правовими інститутами.

Поняття правового режиму активно обговорюється в науковому дискурсі, позаяк є однією з конститутивних категорій в теорії держави і права, а також галузевих науках. Означене поняття дуже багате за своїм змістом й вживається у різних контекстах, проте спільним є те, що воно уособлює функціональну особливість права – певний порядок правового регулювання, який відображає комплекс правових засобів, за допомогою яких досягається його мета. Разом з тим, хоча назване правове поняття піддавалося більш-менш глибокому аналізу вже давно і не раз, однак чіткого уявлення про категорію «правовий режим» так і не було отримано.

З цих підстав вважаємо, що умовно можна виділити три причини подібної ситуації. По-перше, в юридичній літературі відсутня єдність думок щодо загальнотеоретичної сутності правових режимів. По-друге, дана категорія порівняно нещодавно стала широко застосовуватися у різних галузях права поза межами адміністративного управління й відомчої нормотворчості. І, як результат,

по-третє, дефініція «правовий режим» порівняно вільно та часто невиправдано використовується законодавцем у різних нормативно-правових актах.

Проблема теоретико-прикладного аналізу процесуально-правового режиму, незважаючи на глибокі історичні корені, певну активізацію досліджень у цій галузі, в даний період залишається недостатньо розробленою в юридичній науці.

У сучасній Україні попри наявність досліджень у сфері загальної теорії держави і права, а також у сфері сучасної процесуалістики, необхідно вказати на цілий ряд аспектів, які спричиняють невідповідність рівня розробки проблеми процесуально-правового режиму потребам сучасної юридичної теорії і практики. Насамперед у сучасній теорії держави і права доцільним стає переосмислення ознак, видів, функцій, структури та дії (в часі, в просторі та за колом осіб) процесуальних режимів, їх співвідношення з механізмом правового регулювання. Отже, існує потреба і набуває принципового значення системне вивчення шляхів формування і вдосконалення процесуально-правових режимів. Дисертаційна робота Д. О. Давидова дає можливість узагальнити як досягнення сучасного наукового знання, передусім, правознавства, так і набутий досвід (позитивний і негативний) функціонування процесуально-правових режимів щодо використання найефективніших форм і методів у сфері здобуття знань та умінь.

Висвітлення теми дисертаційного дослідження здійснюється шляхом розкриття поняття правового режиму в теорії права; аналізу структурно-функціональних особливостей правових режимів; теоретико-правового аналізу сутності процесуально-правового режиму в юридичній науці; наведення основних ознак та виокремлення певних видів процесуально-правового режиму; розкриття змісту понять «правові засоби» та «процесуальні засоби» в структурі процесуального режиму; розгляду особливостей загальних та процесуальних принципів в структурі процесуально-правового режиму; осмислення теоретико-методологічних проблем ефективності процесуально-правового режиму; відображення проблеми забезпечення ефективності процесуально-правового режиму з таких позицій: формулювання висновків, рекомендацій і пропозицій

теоретичного та практично-прикладного характеру; окреслення перспективи подальшого дослідження проблеми; визначення основних проблем оптимізації процесуально-правового режиму в сучасній Україні.

Необхідно зазначити, що дисертація виконана відповідно до Основних наукових напрямів та найважливіших проблем фундаментальних досліджень у галузі природничих, технічних і гуманітарних наук Національної академії наук України на 2014–2018 роки, затвердженими постановою Президії НАН України від 20.12.2013 № 179, відповідно до Пріоритетних напрямів розвитку правової науки на 2016–2020 рр. Національної академії правових наук України, а також безпосередньо пов'язана з науково-дослідною роботою кафедри теорії та філософії права Навчально-наукового інституту права та психології Національного університету «Львівська політехніка» «Філософські та теоретичні концепції держави і права» (державний реєстраційний номер 0113U001356).

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації зумовлений, насамперед, раціональною та логічно узгодженою структурою дисертаційного дослідження, використанням всього методологічного арсеналу сучасної правової науки, філософських, загальнонаукових, спеціально-наукових та конкретно-наукових методів пізнання зокрема таких як системний та структурний аналіз, абстрактно-логічний і формально-правовий, систематизації, класифікації та узагальнення теоретико-правових положень тощо.

Обґрунтованість наукових положень щодо вирішуваних автором завдань забезпечується завдяки детальному опрацюванню найбільш проблемних питань теоретико-прикладних засад процесуально-правових режимів, ґрунтовному дослідженню як суто теоретичних аспектів, так і аспектів практичного, прикладного характеру.

Зміст дисертації складається зі вступу, трьох розділів, що включають дев'ять підрозділів, висновків та списку використаних джерел.

У вступі дисертантом визначено актуальність теми роботи, а також її основні

загальні характеристики.

Обрана дисертантом структура дозволила всебічно дослідити предмет дисертаційної роботи, чітко простежити за думкою автора щодо процесу удосконалення процесуально-правових режимів.

Винесені на захист положення характеризують роботу як комплексне дисертаційне дослідження, присвячене з'ясуванню й узагальненню теоретико-прикладних засад процесуально-правових режимів.

Наукові положення, викладені у дисертації, ґрунтуються на використанні загальнонаукових і спеціальних методів та прийомів наукового пізнання тих процесів, що відбуваються у процесуально-правових режимах.

Достовірність та новизна висновків та рекомендацій. Достовірність результатів дослідження забезпечена належним рівнем наукового теоретико-прикладного аналізу проблеми процесуально-правових режимів, з'ясування шляхів формування нормативно-правових засад вдосконалення процесуально-правових режимів, відповідністю застосованих методів меті та завданням дослідження.

Дисертаційне дослідження Д.О. Давидова відзначається високим рівнем наукової новизни, кожен з розділів дисертації містить такі положення. Незважаючи на досить велику кількість положень рецензованої дисертації, що містять наукову новизну, автор не відкидає результатів наукових напрацювань у відповідній сфері, а творчо розвиває їх, відкриваючи нові грані проблеми удосконалення теоретико-прикладних засад процесуально-правових режимів.

Дана дисертація є одним з оригінальних вітчизняних досліджень теоретико-прикладних особливостей процесуальних режимів. Автор дисертації визначає пріоритетні є чотири моменти у сфері процесуальних режимів: 1) вивчення сучасного розуміння правової природи процесуально-правових режимів з точки зору допустимості та меж їх правозастосовних особливостей; 2) вивчення правової природи та функціональної характеристики окремих їх різновидів (зокрема за галузевою приналежністю); 3) вивчення ступеня допустимості

закріплення деяких нових процесуальних форм в чинному законодавстві; 4) визначення ефективності процесуально-правових режимів в правозастосуванні, а також їх оптимізація. Отже, викладені вище обставини дозволяють стверджувати про актуальність питань, пов'язаних з існуванням процесуально-правових режимів та визначення необхідності теоретичної розробки питань, пов'язаних з їх місцем та роллю в правовій діяльності та регулюванні суспільних відносин..

При дослідженні поставлених завдань автором цілком слушно застосовано систему існуючих загальнонаукових та спеціальних методів, спрямованих на отримання об'єктивних та ґрунтовних результатів з позицій комплексного та структурного підходів.

Розглядаючи теоретико-прикладні засади процесуально-правових режимів дисертант спирається на існуючі наукові підходи щодо визначення змісту цієї проблеми, враховує результати наукових досліджень та пропонує власні дефініції певних понять.

Висвітлюючи процесуально-правові режими, запропоновано оригінальну концепцію юридичної природи процесуально-правового режиму, яка, на думку дисертанта полягає в тому, що процесуальний режим є забезпечувальним механізмом всіх видів юридичної діяльності, і це вже практично не галузевий, а загальнотеоретичний підхід до визначення сутності та змісту процесуального режиму.

Дослідник обґрунтовує особливості процесуально-правового режиму. На цій основі запропоновано його авторську дефініцію: це особливий порядок процесуально-правового регулювання діяльності суб'єктів та учасників юридичного процесу, заснований на певному поєднанні правових (процесуально-правових) засобів, принципів і способів правового регулювання, спрямований на оптимальне вирішення юридичних справ.

Результати дисертаційного дослідження знайшли своє використання у науково-дослідній сфері – як основа для нових досліджень правових проблем розвитку університетської освіти; у сфері правотворчості – для удосконалення

чинного законодавства України; у навчальному процесі – для організації освітньої діяльності та викладання таких навчальних дисциплін як «Проблеми теорії держави і права», «Теорія держави і права», «Кримінальний процес», «Цивільний процес», «Адміністративний процес», «Виконавче провадження», «Судове провадження»; у правозастосовній діяльності – для підвищення ефективності діяльності органів, що забезпечують організацію діяльності у сфері процесуальних відносин.

Апробація результатів дослідження проводилася шляхом їх обговорення на наукових, науково-практичних конференціях та семінарах упродовж 2017–2019 років.

Основні положення та висновки дисертації знайшли відображення у 8 публікаціях, з яких 4 – наукові статті у фахових виданнях України, 1 стаття – в іноземному періодичному виданні та 3 тезах на науково-практичних конференціях.

Разом із тим, вважаю за необхідне звернути увагу на окремі недоліки та зауваження, що стосуються даного дисертаційного дослідження:

1. У контексті заявленого предмета дисертаційного дослідження необхідним є визначення співвідношення таких важливих понять, як «процесуально-правовий режим», «юридична діяльність» та «правова процедура». На нашу думку, правильне розуміння змісту цих понять надає можливість суттєво посилити методологічну складову даної дисертації, а також сформулювати більш обґрунтовані висновки і рекомендації, спрямовані на підвищення ефективності правового регулювання відповідних суспільних відносин. У зв'язку із тим, що ці питання не знайшли свого належного висвітлення у дисертації, хотілося б почути думку її автора стосовно них під час її публічного захисту.

2. Важко погодитись з логікою викладу змісту окремих підрозділів дисертаційного дослідження. Зокрема, назва розділу 1. роботи сформульована як «Теоретико-методологічні засади дослідження», однак його зміст здебільшого стосується поверхневого аналізу теоретико-правового обґрунтування основних

досліджень та меншою мірою критичного огляду дослідження даної проблеми. У даному підпункті відсутня чітка структуризація наукових підходів щодо досліджуваного питання, потребує об'єднання наукових досліджень за принципом внутрішньої єдності наукових поглядів у конкретні групи та глибшого дослідження еволюції наукової думки у цій сфері.

3. Зважаючи на назву підрозділу 2.2. дисертаційного дослідження, не до кінця виправданим видається намагання автора розпочати виклад його змісту з ґрунтовного дослідження загального розуміння правового режиму, без аналізу поняття «режим». Безумовно, чинне законодавство у даній сфері ґрунтується на історичному досвіді функціонування процесуально-правових режимів, однак занадто велика увага цим питанням у змісті даного підрозділу справляє на нього деструктивний вплив.

4. Досліджуючи у підрозділі 3.3. дисертації окремі питання оптимізації процесуально-правового режиму в Україні, автор розглядає дану проблематику лише в теоретичному контексті, однак не розкриває прикладні аспекти розвитку процесуальних режимів у нормативно-правовому контексті.

Проте, зазначені зауваження не зменшують науково-теоретичної і прикладної цінності роботи в цілому і не відображаються на загальній позитивній оцінці дисертації.

Автореферат дисертації відповідає її змісту та повністю відображає основні положення і результати дослідження. Дисертацію та автореферат оформлено відповідно до обов'язкових вимог, встановлених МОН України.

Дисертація Давидова Дениса Олександровича на тему «Процесуально-правовий режим: теоретико-прикладні засади» (спеціальність – 12.00.01 – теорія та історія держави і права, історія політичних і правових учень) є самостійно написаною та завершеною науковою працею, яка за важливістю та обсягом дослідження має суттєве значення для вирішення наукового завдання, що полягає в удосконаленні процесуально-правових режимів.

ВИСНОВОК

Дисертація Дениса Олександровича на тему «Процесуально-правовий режим: теоретико-прикладні засади», яка представлено на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук, відповідає вимогам, що пред'являються до такого виду наукових робіт, відповідно до Порядку присудження наукових ступенів, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 року № 567, а її автор заслуговує присудження наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.01 – теорія та історія держави і права, історія політичних і правових учень.

Офіційний опонент:

доктор юридичних наук, професор,
заслужений юрист України,
академік Національної академії наук України,
завідувач відділу теорії держави і права
Інституту держави і права
імені В.М. Корецького НАН України

Н. М.Оніщенко

